

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

БУТУЗОВ ВЛАДИСЛАВ СЕРГІЙОВИЧ
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК: 63.639.3.03
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ ВОДНИМ ГОСПОДАРСТВОМ УКРАЇНИ**
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

В.С. БУТУЗОВ
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:
ВОЙТЕНКО Архип Борисович
(прізвище, ім'я, по батькові)

кандидат наук з державного управління, професор
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **БУТУЗОВА Владислава Сергійовича**
допущено до захисту.

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № ____ від «____» січня 2023 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я та прізвище)

«____» січня 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **БУТУЗОВ Владислав Сергійович** захистив
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:
сума балів за 100-бальною шкалою _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Настасія ПУГАЧОВА
(власне ім'я та прізвище)

на правах рукопису

АНОТАЦІЯ

БУТУЗОВ В.С. Вдосконалення механізмів публічного управління водним господарством України. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування. – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

Пошук нових засобів і методів управління користування водним господарством України (ВГУ) змушує нас звернутися до форм власності і механізмів управління економікою в країні. У нинішніх умовах війни й нарощування антропогенних навантажень на середовище природи, зростання матеріальних і соціально-економічних проблем, розвитку великої інфраструктури та виробництва – виникла необхідність розробки й дотримання спеціальних правил користування водними ресурсами, їх раціональне використання, відновлення та екологічний захист водного господарства України. Вдосконалення управління системою еколого-економічного використання водного господарства України, її охорони та відтворення – є основною задачею організації публічного управління та адміністрування (на всіх її рівнях – місцевому, регіональному та національному).

Ключові слова: Водне господарство України, управління ВГУ на всіх рівнях, інтегроване управління, водні ресурси.

ANNOTATION

BUTUZOV V. Improvement of basic mechanisms of public management for Ukrainian water complex. – Manuscript qualification work.

Qualification work for the Master's degree in specialty 281 - Public management and administration. – Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

The searching for the new methods and actions for better management of usage Ukrainian water complex apply us to have a look for the form of ownership and mechanisms of economic strategy in country. For nowadays during the war situation and rapidly increasing anthropogenic loads on the environment, growth of materials and social-economic problems, development of big infrastructure and creating of new products – we receive one resolution. We need urgently develop the new special rules for usage of Ukrainian water complex, keeping the positive balance in water complex, its own restoration and ecologically directed protection. The improvement of the ecological and economical system management for usage, security and restoration of Ukrainian water complex – it's the basic goal for public management organization and administration.

Keywords: Ukrainian water complex (UWC), effective management of UWC on each level of administration, integrated management, water resources.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	8
1.1. Загальні параметри та особливості водних ресурсів України	8
1.2. Норми управління водним господарством України та його особливості	11
1.3. Зарубіжний досвід управління комплексом водного господарства	14
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РОБОТИ ТА УПРАВЛІННЯ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	17
2.1. Аналіз сучасного стану водного господарства України	17
2.2. Нормативно-правове забезпечення діяльності органів публічного управління водним господарством України	20
2.3. Розгляд механізмів управління водним господарством України.....	23
РОЗДІЛ 3. ПОКРАЩЕННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ВОДНИМ ГОСПОДАРСТВОМ УКРАЇНИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ	26
3.1. Застосування нової системи інтегрованого публічного управління водними ресурсами за басейновим принципом	26
3.2. Напрямки економічного регулювання водокористуванням в умовах децентралізації влади в Україні	30
ВИСНОВКИ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	35
ДОДАТКИ	40

ВСТУП

Актуальність теми. У нинішніх умовах війни й нарощування антропогенних навантажень на середовище природи, зростання матеріальних і соціально-економічних проблем, розвитку великої інфраструктури та виробництва – виникла необхідність розробки й дотримання спеціальних правил користування водними ресурсами, їх раціональне використання, відновлення та екологічний захист водного господарства України. Вдосконалення управління системою еколого-економічного використання водного господарства України, її охорони та відтворення – є основною задачею організації публічного управління та адміністрування (на всіх її рівнях – місцевому, регіональному та національному).

Велика кількість не раціонального використання водних ресурсів, недостатній рівень забезпечення населення питною водою, незадовільний стан водогосподарських об'єктів України котрі експлуатуються – є відображенням того, що водне господарство України потребує змін та ефективного управління.

Проблемі незадовільного використання водними ресурсами та покращення системи експлуатації ними присвячені наукові праці таких людей, як: В. Сташука, В. Голяна, Т. Іванової, А. Яцика, М. Хвесика, С. Дорогунцова, О. Яроцької, Б. Данилишина, Л. Левковської та багатьох інших. Але питання управління водним господарством та водними ресурсами, на жаль, розглядаються частково, контекст більше призначений для екологічних і економічних проблем. Тому тема дослідження потребує її детального розгляду та актуальності на сьогоднішній день.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є розробка теоретико-методологічних та прикладних принципів формування системи публічного управління водним господарством України.

Досягнення мети буде реалізоване після розв'язання таких завдань:

– встановити нинішні тенденції розвитку водного господарства на основі проведення діагностики параметрів його функціонування;

- дослідити принципи управління водним господарством, сформулювати підходи до забезпечення сталого розвитку водного господарства і визначити його базові особливості;
- розкрити особливості світового управління водним господарством;
- проаналізувати механізми управління водним господарством України;
- обґрунтувати основні принципи інтегрованої моделі управління водними ресурсами за басейновим принципом;
- зрозуміти напрями управління водокористування і економічного регулювання в умовах децентралізації.

Об’єкт дослідження – процес управління та адміністрування водним господарством України.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні та прикладні основи формування системи публічного управління та адміністрування водним господарством України.

Методи дослідження. Під час проведення дослідження застосувались наступні методи: статистичного аналізу – для проведення діагностики нинішнього стану водного господарства України; метод аналізу і синтезу дав змогу визначити основи сталого росту та характеристики функціонування водного господарства; метод порівняльного аналізу – у контексті формулювання спільних та відмінних рис між ознаками розвитку водного господарства України та Європи; та економічний метод – для здійснення оцінки сучасних показників розвитку водного господарства України.

Наукова новизна одержаних результатів. Найважливішим науковим результатом кваліфікаційної роботи є відображення змістовних та функціональних характеристик удосконалення механізмів та деталей управління водним господарство України, зокрема, через продуктивне впровадження системи публічного інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. За результатами наукового дослідження та аналізу опубліковано 3 наукових роботи у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, 8 підпунктів, висновку, додатків та списку використаних джерел. Основний зміст наукової роботи презентовано на 32 сторінках тексту.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

1.1. Загальні параметри та особливості водних ресурсів України

Водні ресурси України складаються з поверхневих, підземних та морських вод. Поверхневі водні об'єкти складають 24,1 тис. км², або 4% загальної території України. До таких об'єктів відносяться: річки, озера, ставки, канали, водосховища, тощо. Найважливішими водними об'єктами України є річки.

Водне багатство України включає 63 119 річок: 9 великих (водозбірною площею понад 50 тис. км²), 87 середніх (2 - 50 тис. км²) та 63 029 малих (менше 2 тис. км²). До найбільших річок за довжиною, в межах України, відносять: Дніпро, Дністер, Сіверський Донець, Південний Буг, Десна, Прип'ять, Західний Буг, Тиса і Дунай [2].

Карта гідрографічного місцевості України, що побудована авторами за даними [2], зображена на рис. 1.1.

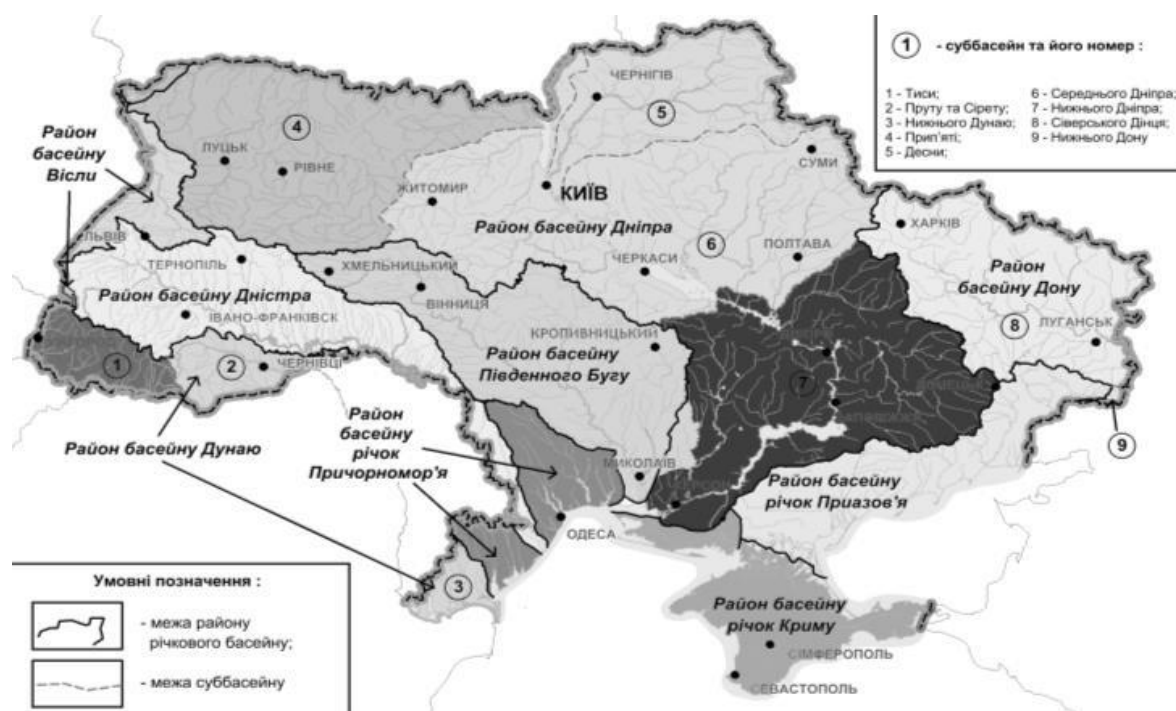

Рис. 1.1. Карта гідрографічного районування України

В басейни Чорного та Азовського морів впадає більшість річок (95,6%), тоді як у басейн Балтійського моря лише 4,4%. Найбільшу частку річок складає басейн Дніпра (27,7%), Дунаю (26,3%), Дністра (23,7%) та Південного Бугу (9,3%). Загальна довжина річок складає 206,4 тис. км, а з них 90% - це малі річки. Річок довжиною понад 10 км нараховується 3,3 тис.; їх загальна довжина складає 94,4 тис. км. Середня щільність річкової мережі становить 0,34 км/км². Середня щільність річкової мережі основних річкових басейнів сягає (км/км²): Дніпро — 0,26, Дністер — 0,60, Південний Буг — 0,35, Сіверський Донець — 0,22, Вісла (у межах України) — 0,52, Дунай (у межах України) — 0,68. На річках Приазов'я вона дорівнює 0,36, Криму — 0,24, у межиріччях Дунай-Дністер — 0,17, Дністер-Південний Буг — 0,009 [2].

Серед усіх річок України найбільшу водозбірну площу має Дніпро — 504 км². Саме за цим параметром та особливістю річка посідає третє місце в Європі. Уся українська площа водозбору становить 292,7 тис. км². Дунай виділяється серед річок, що мають дуже велику площу водозбору, він сягає — 817 тис. км². Найбільша українська частина водозбору, зокрема р. Тиси, має площу 12,8 тис. км². Водночас, українська частка від загальної водозбірної площі Дністра (72,1 тис. км²) становить 52,7 тис. км², а Сіверського Донця (98,9 тис. км²) — 54,5 тис. км² [2].

Геологічна будова території дає змогу залягання та поширенню підземних вод. В Україні є кілька великих артезіанських басейнів за своїми запасами підземних вод. Найбільшим із них є Дніпровсько-Донецький. По всій товщі кайно- і мезозойських порід є прісні води, горизонти яких залягають до глибини 400 м. Водонесні горизонти у породах від палеозойських до кайнозойських знаходяться в межах Волино-Подільського артезіанського басейну. Причорноморський артезіанський басейн (південь України) містить основні водонесні горизонти в неогенових породах [3].

На більшості території України перший рівень від поверхні горизонту підземних вод – малопродатний для використання. Ресурси підземних вод виснажуються. Вони потребують раціонального використання та охорони.

Україна відноситься до найменш водозабезпечених держав Європи, оскільки на одну людину в рік припадає приблизно 1,7 тис. м³ запасів місцевих ресурсів [4]. Україна за величиною запасів прісної води в розрахунку на одну людину населення перебуває на 111 місці у світі зі 152 країн (за даними Світового банку) [1]. Країна вважається незабезпеченою водою, якщо вона має водні ресурси менше, аніж 1,5 тис. м³/рік на 1 людину.

Основні ресурси річкових вод України (разом із річкою Дунай) становлять 209,8 км³, з яких 25% існують в межах України і розглядаються як власний водний фонд України, а решта — прибуває із зарубіжних країн — Польщі, Румунії, Угорщини, Молдови.

Поверхнева частина території України вкрита негустою гідрографічною мережею річок, до цього ж, ресурси річкового стоку утворюються за рахунок притоку (транзит) по Дунаю (123 км³), Дніпру (34,4 км³), Дністру (0,83 км³), Сіверському Дінцю (1,8 км³) та власного (місцевого) стоку 52,4 км³ [5].

Також велике значення для водного господарства України мають запаси води в штучних і природних водосховищах. Для того, щоб забезпечити господарську діяльність водою в країні на річках збудовано 1103 водосховища, загальним об'ємом 55 км³ води (лише на Дніпрі є 6 великих водосховищ, які вміщують 43,8 км³ води). Всі водосховища мають чітке призначення: водозабезпечення населених пунктів, промисловості, комунального і сільського господарства, гідроенергетики та інших цілей. Окрім масштабних водойм, в Україні нараховується 7 тис. озер, що займають 0,3% території, об'єм яких сягає 2,3 км³ води; 28 тис. ставків площею 160 тис. га і об'ємом води 2,5 км³, вода з яких йде на забезпечення сільських населених пунктів водою, розвиток рибного господарства, тваринницьких ферм і комплексів, тощо [6].

За розрахунками, ресурси підземних вод становлять 22,5 км³/рік, з яких 26% займають розвідані експлуатаційні запаси підземних вод (приблизно 5,7 км³ /рік). Найбільше забезпечені ресурсами місцевого стоку західні області, де від 200 до 600 тис. м³ виділяється на 1 км² території, а на одного жителя в області від 2 до 6,5 тис м³. А до мінімально забезпечених ресурсами

поверхневих вод відносять – Херсонську, Дніпропетровську, Запорізьку і Донецьку області (від 0,1 до 0,3 тис. м³ води). Схожими до цих показників відносять АР Крим та Луганську область (0,4 – 0,5 тис. м³ відповідно). Більша частина водних ресурсів зосереджена в Дніпрі з його приливами, загальний стік якого досягає, в середній за водністю річок, 53,9 км³.

1.2. Норми управління водним господарством України та його особливості

Система управління водним господарством України базується на законодавстві в галузі регулювання водних відносин, основним з яких є Водний кодекс України [7]. Він визначає державне управління в галузі охорони, використання й відновлення водних ресурсів за басейновим принципом, визначається державними, цільовими, міждержавними та регіональними програмами використання, охорони та відтворення водних ресурсів.

Активна співпраця між народами забезпечує відповідною договірною базою (особливо у відношенні спільного використання та охорони транскордонних водотоків) та є важливою частиною державного управління у сфері водних відносин.

Стаття 13 Водного кодексу України визначає перелік органів, які здійснюють державне управління у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів на загальнодержавному та регіональному рівнях. Так, до органів державного управління в цій галузі віднесено Кабінет Міністрів України, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, районні, обласні ради, органи виконавчої влади та інші державні органи з законодавства України [7].

Верховна Рада України забезпечує законодавчу підтримку у водній сфері. Рада національної безпеки та оборони України координує діяльність у випадках, що становлять загрозу стабільності держави. Центральні органи

державної влади мають свої представництва на місцях з метою впровадження єдиних засад політики у просторовому вимірі.

Міністерство енергетики та захисту довкілля (є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища) - є органом виконавчої влади у галузі використання, охорони та відтворення водних ресурсів. Держводагентство (є центральним органом виконавчої влади щодо реалізації державної політики розвитку водного господарства), Держгеонадра (є центральним органом виконавчої влади щодо реалізації державної політики у контексті геологічного вивчення та раціонального використання надр), Держекоінспекція (центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони і раціонального використання вод та відтворення водних ресурсів), а також інші органи відповідно до законодавства. Повноваження цих органів визначені статтями 8-11 Водного кодексу України та іншими законодавчими актами [8].

В нашій країні існують такі басейнові управління водних ресурсів (БУВР): Басейнове управління водних ресурсів річки Південний Буг (БУВР Південний Буг), БУВР середнього Дніпра, БУВР нижнього Дніпра, БУВР Прип'яті, БУВР Пруту та Сірету, БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю, БУВР річок Приазов'я, БУВР Тиси, Деснянське БУВР, Дністровське БУВР, БУВР Західного Бугу та Сяну, Сіверсько-Донецьке БУВР.

У рамках басейнових управлінь формуються басейнові ради (БР) та басейнові водогосподарські об'єднання (БВО). БР створюються з метою забезпечення загального контролю за станом водних ресурсів конкретно відведеної території. У межах рад розробляються загальні методи реалізації водної політики, рекомендації відносно експлуатації та охорони водних ресурсів.

Діяльність БР націлена на реалізацію стратегічної задачі відносно покращення характеристик водних ресурсів в межах басейну та впровадження принципів комплексного управління у сфері водних ресурсів.

До складу БР можуть входити як представники установ (місцевої адміністрації, водогосподарських організацій), так і населення. БВО за своїми цілями спрямовані на вирішення наступних задач: реалізація системи заходів для забезпечення водою всіх водокористувачів та водо-споживачів, проведення оцінки стану водних ресурсів для конкретної території, визначення максимальних та мінімальних лімітів водоспоживання, підтримка позитивного рівня функціонування об'єктів водного комплексу, тощо.

Кожне БУВР складається з міжрайонних управлінь водного господарства (МУВГ). Крім цього, до складу структури водного господарства України належать управління каналів (УК), яких нараховується чотири. З метою забезпечення відповідного використання систем водного господарства, функціонують державні підприємства щодо експлуатації водних ресурсів (зокрема, Державне підприємство «Укрводсервіс») та проектно-вишукувальні інститути [9].

Якщо подивитись в масштабі країни, то структура комплексу видається занадто великою та такою, що послаблює можливість реалізації управлінських функцій. Не дуже позитивною рисою є слабка координація між суб'єктами комплексу; відсутність чіткості в розподілі відповідальності на різних рівнях управління, що спричиняє повторювання діяльності окремих структур і незрозумілої відповідальності (тобто хто за що відповідає конкретно); нерациональний розподіл фінансів, відсутність внутрішніх стимулів до покращення рівня управління; загальна орієнтація на внутрішні стандарти діяльності у збиток інноваційним зовнішнім.

Шляхом системної, покрокової зміни державної політики у сфері водного господарства, раціональне використання ресурсів держави з метою забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку водного господарства (що уможливорює підвищення ефективності державного управління ресурсами, як на загальнодержавному рівні, так і на регіональному в цілому) - саме це допоможе розв'язати проблему оптимального управління водним господарством України.

1.3. Зарубіжний досвід управління комплексом водного господарства

У всьому світі існує певний ряд правил та концепцій управління природними ресурсами, з басейновим підходом в своїй основі.

Система управління водними ресурсами Франції, побудована за басейновим принципом, визнана однією з найефективніших у світі. Її інноваційне впровадження значно покращив екологічний стан річок Франції. З грудня 1964 р. відповідно до закону про воду за гідрологічними особливостями територія Франції була розподілена між шістьма Водними агентствами [10, 13].

Кожне агентство працює наступним чином:

- працівники агентства створюють програму та впроваджують її після схвалення директором (наукова частина);
- Комітет зацікавлених учасників затверджує програму (приблизно 50-60 осіб), гранти та позики (форум), плату за воду.

Обов'язки агентств:

- розробка п'ятирічних програм: інвестування, управління водними ресурсами, та прихилання уваги населення до раціонального використання водних ресурсів;
- збір плати за кубометри води, що вилучаються з природного водного джерела, або за тонни відходів, скинутих у природні водні об'єкти;
- розподіл грантів або низьковідсоткових позик між усіма зацікавленими (міста, промисловість й т.ін.), які роблять внески у реалізацію п'ятирічної програми [10].

Прибутки та витрати збалансовуються в межах всієї програми (бюджет).

Концепцією розвитку водозбірного басейну США передбачається проектування протипаводкових споруд з урахуванням всіх існуючих або перспективних споруд в масштабі всього басейну. Водночас багатоцільові проекти мають вирішувати щонайменше чотири завдання: зрошення та вироблення, судноплавство, контроль повеней [10].

Для впровадження цієї концепції прийнято Документ Білого дому №308, що об'єднує 308 доповідей різних районів США. Були створені нові програми розвитку басейнів р. Колумбії, р. Міссурі і ряду інших річок [11].

Поряд позитивними рисами цієї концепції, у неї є ряд недоліків: 1) не вирішує усі проблеми природокористування, оскільки їх початкове призначення слугувало вирішенню інших завдань; 2) вирішення проблем природокористування є додатковим аспектом, а не основним, при цьому початкове здійснення є, насамперед, технічними засобами, а лише потім - економічними та природоохоронними.

У Великобританії управління водним господарством носить регіональний характер і здійснюється на основі басейнового принципу. Управління водним господарством віддають перевагу питаннями водопостачання, переробки стічних вод, рибальства, запобігання забрудненню, рекреації, захисту від повені, ліквідації відходів, збереження естетичних характеристик річки тощо. Фінансове забезпечення діяльності відбувається за рахунок "продажу" послуг водогосподарського призначення, частково за рахунок бюджету та інших джерел фінансування. Очолює регіональні органи національна водна рада, яка має консультативні функції щодо уряду та регіональних органів, сприяє виробленню єдиної водогосподарської політики. Регіональні структури управління не є повністю автономними. До їх системи входить урядовий рівень, що регулює розробку загальної стратегії використання і охорони водних ресурсів. Вони скеровуються двома міністерства: Міністерством сільського господарства та Міністерством навколишнього середовища [10].

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА РОБОТИ ТА УПРАВЛІННЯ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

2.1. Аналіз сучасного стану водного господарства України

Запаси водних ресурсів. На території України локалізована величезна кількість водних об'єктів. Значна частина водойм України відноситься до одних з найбільших у Європі та світі. Ці водойми (як поверхневі, так і підземні) становлять водний фонд держави.

Використання водних ресурсів. Показники експлуатації водних ресурсів формують уявлення про процеси уведення ресурсу до соціально-економічної діяльності. Сфера використання водних ресурсів є концентратором, який на цьому етапі розвитку визначає особливості сталості, адже вона включає природні ресурси до свого обігу і значно впливає на їх якість. ВГК концентрує ці процеси. Гіпотетично, можна припустити, якби водні ресурси не залучалися до обігу, то не було б і ніяких порушень цих ресурсів. Як показав аналіз статистичної інформації Державної служби статистики України [9], в 2013 р. рівень збору води з природних водних об'єктів складав позначки 13625 млн м³. Динамічні характеристики показників ілюструють певну особливість його розвитку. Починаючи з 1990р. наявні процеси переважного поступового зменшення показника (2,69 разів за період 1990-2013рр.). Причому особливістю зниження є його коливальний характер, коли зменшення чергується з декількома роками зростаючих характеристик. Однак, попри цю динаміку, показник забору залишається надмірно високим і не відповідає відновлюваній здатності водних ресурсів [14, с. 11]. Найбільшими споживачами води серед галузей промисловості до 2022р. були теплоенергетика і чорна металургія.

Відведення зворотних вод (скидання). Подібно до попередніх індикаторів, показники відведення (скиду) також визначаються переважаною тенденцією зниження. Найбільші обсяги відведення і скиду є великі міста. Переважна

більшість вод не проходить належної очистки і в такому вигляді надходить до водойм. Яскравим прикладом є м. Київ, соціально-економічне середовище якого формує потужні стічні потоки, які завдають вагомої шкоди природі.

Незважаючи на сприятливі тенденції розвитку показників, що підпали під аналіз, значний відсоток населення нашої держави використовує для своїх життєвих потреб не якісно очищену воду. В Україні склалася ситуація, коли фактично всі поверхневі, а подекуди і підземні води, за рівнем якості (забруднення) не відповідають вимогам санітарного законодавства до джерел водопостачання. Водночас наявні технології очистки, знезаражування питної води та різні очисні споруди неспроможні очистити її до позитивних показників. В склад основних джерел забруднення поверхневих вод відносять: стічні води індустріальних підприємств, стічні води ЖКГ, стоки структур АПК, атмосферні опади зі вмістом забруднюючих речовин, стічні води морського (водного) транспорту. Україна, яка має значний рівень розвитку і диверсифікації економічного комплексу, відчуває на собі вплив всіх наведених джерел забруднень. Основні види небезпечних речовин, забруднюючих водні об'єкти: нафтопродукти, хлориди, нітрати, фосфати, СПАР та ін. Також, останні роки особливої актуальності набули забруднення водойм нітратами та фосфатами. Основними джерелами нітратного забруднення є змив частини добрив з полів та їх потрапляння до місцевих водойм і надходження стічних вод. Особливо гострою є проблема нітратного забруднення у сільській місцевості, де населення змушене споживати воду з навколишніх джерел водопостачання. Нагальною проблемою є потрапляння у водойми фосфатів, що можуть потрапляти через надмірне використання пральних порошоків та інших мийних засобів. Дуже велика кількість фосфатів у водоймі спричиняє цвітіння, що спонукає до утворення багатьох небезпечних для живих організмів сполук у воді. На Заході цю проблему вирішують шляхом зменшення вмісту фосфатовмісних сполук у пральних миючих засобах та посиленого контролю над викидами. Україна має також запровадити цей досвід. Безпечний вміст хімічних сполук у товарах для населення має законодавчо нормуватися і

запроваджувати заходи щодо зменшення можливостей потрапляння цих речовин у навколишні водойми. Повинен утворитись один стандарт, під який змушені будуть підпорядковуватися усі промислові точки виробництва хімічних сполук у товарах. Проблемою, яка характерна для систем відведення (подібно до постачання), є значний рівень зносу основних фондів. Застаріла система водопостачання і водовідведення міст і сіл України виступає суттєвою проблемою для подальшого розвитку ВГК. Несприятливою тенденцією є консервація цього процесу без чітких та певних перспектив позитивних зрушень.

Екологічні процеси користування водою тісно пов'язуються з фінансовими питаннями. Екологічні податки за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти стимулюють впровадження ощадливості щодо водних ресурсів. Зростання розміру цих платежів позитивним чином впливає на процеси сталості, забезпечуючи їх необхідними фінансовими ресурсами. До того ж, подібне зростання не може компенсувати ту незначну розмірність відносно порушення для інших природних ресурсів. Оцінка ситуації для екологічних платежів говорить про певне нехтування водних ресурсів та відкладання у кінець пріоритетного списку. Держава має зробити відчутнішими для користувачі ресурсів наслідків порушень водного середовища. Поліпшення інвестиційного забезпечення щодо очищення зворотних вод та зростання питомої ваги інвестицій у загальній сумі капітальних матиме сприятливий вплив на охорону навколишнього природного середовища.

2.2. Нормативно-правове забезпечення діяльності органів публічного управління водним господарством України

Рівень результативної діяльності компетентних органів, який повністю залежить від досягнення поставленої перед ними мети є основою ефективності публічного управління. Якщо ми візьмемо демократичний державно-правовий

режим, то Україна повинна слідувати його принципам, створювати найкращі умови для проживання кожної людини на підпорядкованій їй території. Відтак, забезпечення населення і галузей економіки водними ресурсами в необхідних обсягах і нормативної якості повинно бути її невід'ємним обов'язком. Відображення зазначеного має місце у конституційних положеннях, якими головним обов'язком держави визначається утвердження і забезпечення прав і свобод людини (ст. 3 Конституції України [15]). Окрім цього, на рівні Основного Закону України (ст. 16) постає завдання щодо забезпечення екологічної безпеки та підтримання екологічної рівноваги.

Проблеми, які виникають у водному господарстві, вимагають негайних рішень і суттєвого підвищення рівня ефективності публічного управління. В першу чергу, реалізація зазначеного повинна ґрунтуватися на правових заходах, оскільки вони передбачають удосконалення нормативно-правової бази, яка є визначальною основою діяльності органів публічного управління у галузі водного господарства.

Якщо брати до уваги правову і практичну неузгодженість питання басейнового принципу управління водним господарством, то бачимо, що необхідно якнайшвидше завершити законодавче регулювання діяльності суб'єктів управління в галузі водокористування, охорони вод та відтворення водних ресурсів. Для реалізації вищезгаданого необхідно забезпечити обов'язкове впровадження адміністративно-інституційних, фінансово-економічних та інформаційно-методичних заходів.

Органи державної влади у галузі водного господарства, за специфікою компетенції, можна поділити на спеціальні та загальні. Спеціальні органи державної влади обмежуються водним господарством (Державне агентство водного господарства України), або сферою екології (Державна служба геології та надр України, Міністерство екології та природних ресурсів України, Державне агентство лісових ресурсів України). В свою чергу, загальні органи державної влади (ВРУ, Президент України, КабМін України, Рада міністрів АРК, органи місцевої державної виконавчої влади) не обмежена галуззю

водного господарства. Нормативно-правові акти, які регулюють діяльність спеціальних органів державної влади, характеризуються різносторонністю, оскільки приймаються відомствами з різних галузей народного господарства і, як наслідок, є джерелами різних галузей права. Реалізація правових норм органами публічної влади у галузі водного господарства зумовлена виконанням ними тих чи інших повноважень. Значна кількість правових норм, на підставі яких здійснюється управлінська діяльність органів публічного управління у сфері водокористування, охорони вод та відтворення водних ресурсів, міститься в екологічному законодавстві. Нині воно потребує докорінних змін з урахуванням необхідності його адаптації не лише до умов воєнного стану, але й досконалішого на сьогодні законодавства ЄС [20, с. 79].

Однією із найважливіших правових основ для здійснення діяльності органами публічного управління у водному господарстві є Закон України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» [21]. Позитивною характеристикою цього Закону є те, що його норми регулюють сферу водопостачання. Тобто, питна вода в цьому випадку розглядається не як природний ресурс, а як продукт виробничої діяльності.

Ще однією актуальною проблемою у ВГУ є порушення компетентними органами норм законів України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [23] та «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», а саме незабезпечення населення якісною питною водою в достатній кількості. Щоб усунути створену проблему необхідно посилити міри кримінальної та адміністративної відповідальності для органів місцевого самоврядування, господарств і підприємств та тих посадових осіб місцевих органів виконавчої влади, в обов'язки яких входить саме забезпечення населення якісною питною водою та здійснення контролю за цією діяльністю.

У водному господарстві питання реалізації відповідних напрямів державної політики закріплені в загальнодержавних програмах, що затверджені законами України: «Про затвердження Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну

річки Дніпро на період до 2029 року» [24], «Про Загальнодержавну цільову соціальну програму «Питна вода України» на 2022 – 2026 роки» [25]. Ці закони є вагомим інструментом для вирішення проблем водного господарства, оскільки вони мають заплановану тимчасову чинність.

Проведений аналіз специфіки забезпечення конструктивної діяльності органів публічного управління у галузі водного господарства засвідчив необхідність ряду пропозицій для удосконалення управління ВГУ: розробити дієвий механізм контролю ВР України за реалізацією прийнятих нею законів та інших нормативно-правових актів, за ефективністю регулювання ними суспільних відносин. Щоб ефективно та практично застосовувати басейновий принцип управління у водному господарстві, потрібно як найшвидше завершити розроблення плану нормативно-правових актів відносно регулювання діяльності суб'єктів управління у галузі водного господарства; посилити міри юридичної відповідальності посадових осіб, які мають професійну правосуб'єктність у водній сфері, що призведе до підвищення рівня виконання вимог водного законодавства.

2.3 Розгляд механізмів управління водним господарством України

Взаємозв'язок між усіма видами водних ресурсів, залежність їх стану від структурно-функціональної організації господарського комплексу зумовлює необхідність регламентації управління водним господарством [26; 27]. Оскільки держава є суспільним інститутом для вирішення загальносуспільних проблем, то і розв'язувати водні проблеми повинна саме держава, яка виступає загальним суб'єктом управління усіма суспільними процесами [28].

Під державним управлінням водними ресурсами України розумітимемо особливий вид діяльності держави, що передбачає цілеспрямований вплив державних органів влади через спеціально створену систему державного управління на процеси користування водними ресурсами, відтворення та

збереження вод в річкових басейнах і на території країни загалом, задля забезпечення сталого і екологічно збалансованого розвитку її водо-ресурсного потенціалу [27].

Щоб привести до вирішенні цієї проблеми, потрібно і далі розвивати теоретико-методологічні засади державного управління водними ресурсами, яке надасть розуміння системи та механізму державного управління. Спеціально утворений механізм державного управління водними ресурсами має бути практичним, дієвим, ефективним, направленим на досягнення стратегічної мети та завдань у сфері державного управління водними ресурсами.

Державне управління водними ресурсами відтворюється через державну політику і передбачає, створення механізму (або механізмів) державного управління як складної системоутворюючої структури, яка містить в собі певні елементи, що у взаємодії забезпечують ефективність системи управління. Така узагальнена схема управління водними ресурсами беззаперечно містить державний механізм управління. Механізм державного управління водними ресурсами є складною штучно створеною системою, структурою та взаємозв'язками якої передбачено керуючу, керовану та технологічну підсистеми. Взаємодіючи, ці системи чинять відповідний вплив на суспільні процеси користування, відтворення і збереження вод, що дозволить одержати в результаті бажаний загальний стан водних ресурсів країни [29; 7; 24].

Суб'єктом державного управління водними ресурсами є сукупність юридичних і фізичних осіб, спеціально організовані у певній ієрархії. Їх держава наділяє певними керівними та регулюючими повноваженнями задля здійснення впливів на об'єкт управління (Президент, парламент (Верховна рада), уряд, місцеві адміністрації, спеціально уповноважені органи влади та органи місцевого самоврядування) [27].

Об'єктом в механізмі державного управління в цілому виступають водні ресурси держави. У якості об'єкта державного управління, можуть виступати [27]: водні ресурси адміністративно-територіальної одиниці (міста, району, регіону, області); річковий басейн за географічно-гідрологічною, геологічною

ознакою; окремі види водокористування (загальне, спеціальне); водні потреби водокористувачів; окремі види вод і водних об'єктів; окремі види вод: транскордонні, поверхневі, підземні тощо.

Основною підсистемою в механізмі державного управління водними ресурсами є технологічна підсистема, яка є сукупністю політики, інструментів, важелів, методів й форм впливу суб'єкта управління (держави) на об'єкт управління (водні ресурси), а також інформаційне, правове, нормативне, кадрове, науково-методичне та матеріально-технічне забезпечення такого впливу [27].

Наслідки впливу суб'єкта управління на об'єкт управління контролюється індикаторами щодо процесів використання, відтворення і збереження (охорони) вод та реалізують зворотній зв'язок між об'єктом та суб'єктом управління.

Зворотній зв'язок є дуже важливим процесом формування позитивного взаємозв'язку: здійснюється через наявні технічні засоби зв'язку через запити про стан водних об'єктів, подання річної та періодичної статистики у вигляді звіту, надходження оперативної інформації шляхом запровадження. Керуючий вплив носить постійний характер та реалізується у різноманітних формах, залежно від застосованих інструментів, методів та важелів [27].

Між функціями державного управління та методами їх реалізації державою існує прямий зв'язок. Це обумовлює необхідність при виділенні методів державного управління водними ресурсами відстежувати їх зв'язок з функціями державного управління водними ресурсами, конкретизованими з основними функціями управління (планування, організація, реалізація, регулювання, аналіз і контроль [28].

До механізмів державного управління водними ресурсами (окрім об'єктів та суб'єктів, методів і форм їх реалізації) належить також їх забезпечення: організаційне, правове, інформаційне, науково-методичне, кадрове та матеріально-технічне.

РОЗДІЛ 3.

ПОКРАЩЕННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ВОДНИМ ГОСПОДАРСТВОМ УКРАЇНИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

3.1. Застосування нової системи інтегрованого публічного управління водними ресурсами за басейновим принципом

На сьогоднішній день, в Україні важко, але поступово впроваджується система інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом [36]. Відповідно до «Водної стратегії України ...» основними стратегічними завданнями вдосконалення системи управління у сфері використання та охорони водних ресурсів є перехід до інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом та розроблення басейнових і територіальних планів інтегрованого управління водними ресурсами в цілому та річковими басейнами зокрема [8].

Як свідчить досвід багатьох країн - басейновий принцип є найбільш ефективним підходом до управління водними ресурсами. Басейновий принцип – це сучасний підхід, в основу якого покладено як основна одиниця управління саме річковий басейн, який є системою із сталими екологічними, соціальними та економічними зв'язками. У цьому випадку басейн річки виступає як індикатор екологічного стану, який зумовлюється як природними чинниками, так і рівнем антропогенного навантаження. Така система запобігає виснаженню водних ресурсів, а також досягає і підтримує високу якість води.

Зміст басейнового управління полягає в тому, що на загальнодержавному рівні стратегічні цілі та водну політику країни визначатиме Національна Рада з водних проблем. Її виконавчим органом може бути державний орган управління водним господарством, який на доручення Ради розроблятиме законодавчо-правову і нормативно-методичну базу [37].

Згідно з загальнодержавною цільовою програмою розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2029р., вирішити проблему щодо збалансованого розвитку водного господарства України, збереження і відтворення водних ресурсів можливо шляхом «впровадження системи інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом, розроблення та виконання планів управління басейнами річок, застосування економічної моделі цільового фінансування заходів у басейнах річок, утворення басейнових рад річок, а також підвищення ролі існуючих та утворення нових басейнових управлінь водних ресурсів» [24].

Тож подальший розвиток управління водними ресурсами за басейновим принципом зводиться до інтегрованого управління водними ресурсами. Таке управління є процесом, скерованим у скоординований розвиток та управління водними ресурсами, задля підвищення результативності економічного та соціального добробуту на основі справедливості без компромісу для сталого розвитку екосистем. Цей принцип формує комплексний підхід до досягнення консенсусу і компромісів між конкурентними потребами у водних ресурсах різних секторів суспільства і зацікавлених груп на всіх рівнях, а також досягнення рівності й справедливості у користуванні водними ресурсами різних країн. Тобто, інтегрований підхід до управління водними ресурсами – це система управління водними ресурсами, що гарантує екологічну безпеку і доступність води для населення та природних об'єктів, яка базується на врахуванні усіх джерел води, балансі галузевих інтересів й усіх рівнів водокористування, широкому залученні всіх водокористувачів, раціональному використанні водних ресурсів [38].

Інтегрований підхід за басейновим принципом передбачає впровадження через гідрографічне і водогосподарське районування території України, розробку планів управління річковими басейнами, водогосподарських балансів, визначення повноважень центральних і місцевих органів влади [38].

Основні принципи інтегрованого управління водними ресурсами є:

- принцип широкого інформаційного та практичного залучення громадян та громадських організацій;
- комплексний принцип захисту всіх вод (річок, озер, підземних вод);
- басейновий принцип управління водними ресурсами;
- принцип послідовного удосконалення законодавства.

Управління водними ресурсами за басейновим принципом можна поділити на три типи [27]:

- 1) державне управління через уповноважені басейнові органи управління використанням та охорони вод і водних об'єктів;
- 2) екосистемне управління, котре пов'язане з вирішенням проблем забезпечення водою, охорони вод (у водних екосистемах, обмеженими басейновими просторами, згідно з вимогами їх цілісного та сталого розвитку);
- 3) регулювання використання та охорони вод, при якому загальна сума інвестицій у водогосподарський комплекс оплачується користувачами води.

Іншими словами - управління водними ресурсами здійснюється на основі платного водокористування за допомогою басейнового принципу, котре регулюється державою і суспільством.

Обов'язковою умовою функціонування басейнового принципу є відкритість процедур обговорення та прийняття фінансових рішень для учасників зацікавлених сторін, інформаційний доступ громадськості щодо басейнової водної політики та екологічних програм на усіх стадіях їх розробки і впровадження.

Європейський досвід показав, що основою інтегрованого управління водними ресурсами, згідно з ЄРВД 2000/60 - є спеціальні плани з картами конкретних річкових басейнів та з обсягом інформації, яка постійно оновлюється, щодо:

- просторової та часової варіації водоресурсного потенціалу;
- поточних та оптимальних водогосподарських балансів;
- якості води у джерелах;

– ризиків затоплення і підтоплення земель.

В основу планів управління водними басейнами покладені інформаційні, прогнозні та імітаційні моделі, екологічні карти басейнів, що дозволяють науково обґрунтувати заходи щодо захисту територій і населення від затоплення, забруднення чи будь-яких екозагроз, визначити їхню черговість, раціонально використати наявні матеріальні, фінансові та трудові ресурси [39].

Основний засіб удосконалення та підтримки менеджменту водних ресурсів передбачає активне залучення зацікавлених сторін у процес створення плану управління річковим басейном. Наразі в Україні розроблено певні методики складання таких планів [40, 41]. Нами пропонується структурна схема інтегрованого управління водними ресурсами, що наведена в додатку Б.

Оцінка потенціалу водних ресурсів на будь-якій території, в тому числі річкового басейну, є підставою для розробки плану інтегрованого управління водними ресурсами.

Програми заходів з екологічно і економічно обґрунтованого управління водними ресурсами України, в межах річкового басейну на довгий період - це стратегічні план дії управління річковим басейном. В цих планах визначають порядок здійснення заходів з оптимізації структури використання водних ресурсів по галузях національної економіки та адміністративно територіальних одиницях, подолання їх дефіциту в окремих регіонах; мінімізації шкідливої дії вод, забезпечення для населення доступності якісної питної води, удосконалення механізму державного управління використанням водних ресурсів тощо [40].

Таким чином ми бачимо, що стратегічна мета управління водними ресурсами за басейновим принципом полягає у забезпеченні басейнової збалансованості розвитку водно-господарського комплексу, охорони та відтворення водних ресурсів в площині узгодженості правових засад й управлінських дій суб'єктів водокористування. Управління за басейновим принципом спрямоване на стале та ощадливе водозабезпечення населення та різних економічних галузей, впровадження перспективних еколого-

технологічних нормативів використання водних ресурсів, попередження шкідливої дії вод.

3.2. Напрямки економічного регулювання водокористуванням в умовах децентралізації влади в Україні

Однією з важливих складових в реалізації принципів сталого водокористування є притягання до дій територіальних громад та інших зацікавлених сторін (органи місцевої влади, муніципальні водокористувачі тощо) у сам процес управління. Проблеми управління водною галуззю лежать на одній осі взаємовідносин держави і громадянського суспільства. Якщо територіальні громади братимуть активну участь у питанні управління, звітування та збільшення економічних запасів водними ресурсами, то це створить позитивну атмосферу прозорості та відкритості, при якій імовірність прийняття рішень, що не відповідають суспільним інтересам, знижується. Чим вищим буде рівень громадської участі, тим менш сприятливими стануть умови для корупції, ігнорування інтересів громад. Оскільки вода є суспільним благом, цілком очевидно, що участь територіальних громад є основою та найважливішим елементом її управління. Таким чином, процес децентралізації влади в Україні, зокрема у водогосподарському комплексі, повинен бути спрямований на широке залучення територіальних громад до управління водними ресурсами, що гарантуватиме врахування всіх інтересів при водокористуванні [41].

Задум реформи місцевого самоврядування та зміни до Основного Закону в частині децентралізації влади передбачає перенесення переважної більшості функцій управління соціально-економічним розвитком на рівень територіальної громади.

Процес децентралізації управління водним господарством повинен бути спрямований на посилення бюджетно-фінансового забезпечення басейнових водогосподарських управлінь.

Територіальні басейнові управління водними ресурсами повинні виконувати такі основні функції:

- виконання робіт з розчищення річок та інших водойм, створення водоохоронних смуг;
- аналіз й оцінка водних ресурсів, ведення державного кадастру й обліку використання вод, проведення радіологічний і гідробіологічний контроль води на водогосподарських системах;
- проектування, будівництво і реконструкція споруд на об'єктах комплексного призначення;
- забезпечення експлуатації водосховищ, захисних гідротехнічних споруд, що перебувають на балансі об'єднань;
- розгляд і встановлення лімітів споживання водних ресурсів тощо [42].

Важливим також є визначення точок взаємодії між басейновими управліннями та місцевими громадами. Така співпраця повинна будуватися виключно у правовому полі законодавства України, котре, у свою чергу, повинно повністю адаптуватись до нормативної бази ЄС. Щодо цього досить ефективною може бути лінійна модель комунікації, де головним компонентом має стати зворотній зв'язок між басейновими управліннями та місцевими громадами [43].

Залучивши місцеві громади, потрібно зацікавити їх в отриманні преференцій від впровадження засад децентралізації. Один із можливих шляхів створення таких переваг є перерозподіл повноважень, більшою часткою шляхом делегування компетенцій від басейнових управлінь. До того ж, місцеві ініціативи, що виходять від громад, також є важливою складовою. Знаходячись на локальних рівнях, громади краще проінформовані як з реальними, так і з прихованими можливостями відносно розвитку системи управління водним господарством. На місцевий рівень передавання компетенцій може відбуватися як від басейнових управлінь, так і через генерацію нових шляхів та інструментів управління власне громадами. В свою чергу, місцеві громади можуть забезпечити басейновому управлінню нові інструменти та можливості.

Від територіальних управлінь за басейновим принципом до місцевих громад може передаватися частина регуляторних і підтримуючих функцій (таких як, забезпечення проведення локального аналізу й оцінки стану водних ресурсів, пропозиції щодо встановлення лімітів водоспоживання, підтримка експлуатації місцевих водних об'єктів тощо). Місцеві громади можуть підсилити роботу басейнових управлінь шляхом надання специфічних інструментів локального менеджменту (наприклад, використання потенціалу альтернативних суб'єктів тощо) [41].

На шляху до децентралізації системи водопостачання та водовідведення в Україні є одна важлива перешкода - це відсутність необхідного фінансування та інвестицій для ефективної експлуатації інфраструктури, що характерно для міст й сільських районів. З метою підтримки ВГУ на місцевому рівні пропонується розглянути чотири альтернативи фінансування проектів:

- створення державно-приватних об'єднань;
- об'єднання фінансових ресурсів у загальний пул;
- об'єднання інвестиційних проектів у загальний пул;
- створення інвестиційних ресурсів, які генеруються внаслідок підвищення ефективності господарювання.

Для повної бюджетно-фінансової децентралізації потрібні подальші реформи в цій сфері, які забезпечать органам місцевого самоврядування фінансові ресурси, що відповідають їх функціям та завданням.

ВИСНОВКИ

Водне господарство України - це складна система, яка має свою структуру, розміри, специфічні форми функціонування, рівні управління та свій вплив на державу в цілому, за рахунок постійної необхідності у водокористуванні. Особливостями роботи ВГУ є залежність від загальної соціально-економічної та суспільно-політичної ситуації в країні, і, також, відображає внутрішні характеристики держави.

Пророблене дослідження та аналіз дає можливість зробити висновок, що є необхідність змінити існуючу систему управління ВГУ на користь сталого розвитку та впровадження дотримання міжнародних вимог Водно-рамкової угоди. Ці зміни повинні базуватись на принципах встановлення певної рівноваги між галузями господарства та задоволеннями потреб населення, між обмеженням використання ресурсів водного господарства, і, загалом, зменшення навантаження на можливості природи.

При підведенні до формування економічно-організаційного механізму відповідно до Водно-рамкової угоди, можна утворити певні структури управління водними ресурсами за наступними підрозділами:

- утворення інституту приватної власності;
- перерозподіл регулювання розвитку водного господарства на регіональний рівень.
- формування швидкого переходу на басейновий принцип управління ВГУ. (тому що басейн річки - найбільш доцільна просторова одиниця, в межах якої можливо досягти збалансовано-екологічного розвитку території, яка характеризується кількістю водо-споживачів, котрі функціонують на основі економічних, соціальних та екологічних зв'язках). Басейновий принцип управління водними ресурсами дасть змогу зберігати фінансові джерела для проведення спеціальних заходів по охоронній діяльності ВГУ, й створить умови для раціонального використання них;

- розробки механізмів раціонального користування водою через посилення ролі фіскальних регуляторів;
- підтримки водокористувачів в організації бізнесової діяльності, за рахунок введення нових форм кредитування та системи розрахунків;

Для підвищення ефективності та економії користування водними ресурсами потрібно модернізувати нормативні та правові бази водокористування, стратегічно розвивати галузі водного господарства за попередньо складеним планом, залучати постійні інвестиції з-за кордону, піклуватися про охорону водогосподарських об'єктів, розвивати систему страхування водного господарства, підвищити рівень моніторингу за водними об'єктами, застосовувати інноваційні прилади та розробки для водного господарства, програмне забезпечення державної політики, науково-технічне забезпечення ВГУ та практичне співробітництво з країнами лідерами.

Усі вище перелічені заходи будуть сприяти на покращення управління водними ресурсами. Вони забезпечать узгодження сучасних і, в майбутньому, перспективних пріоритетів користування водними ресурсами, сприятимуть модернізації на сучасному рівні господарського використання водних ресурсів та стануть ефективним поштовхом для підвищення добробуту населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Раціональне використання водних ресурсів як фактор забезпечення національної безпеки України: Матеріали 5 Пленуму Співки економістів України та Всеукраїнської науково-практичної конференції, 21 верес. 2012 р. Київ: [б. в.], 2012. 299 с.
2. Сташук В. А., Мокін В. Б., Гребінь В. В., Чунарьов О. В. Наукові засади раціонального використання водних ресурсів України за басейновим принципом: монографія / В. А. Сташук та ін.; Херсон: ФОП Грінь Д. С., 2014. 320 с.
3. Охорона та раціональне використання природних ресурсів і рекультивация земель: навч. посіб. / П. П. Надточій та ін.; Житомир: Державний агроєкологічний університет, 2007. 420 с.
4. Петрушка К. І. Удосконалення адсорбційно-іонообмінних процесів очищення стічних та шахтних вод: автореф. дис. ... канд. техн. наук: 21.06.01 / Екологічна безпека. Івано-Франківськ, 2017. 21 с.
5. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2014 році. Київ: Міністерство екології та природних ресурсів України, ФОП Грінь Д.С. 2016. 350 с.
6. Яковлєв Є. О., Скалецький Ю. М., Іванюта С. П., Якушенко Л. М. Оцінка регіональних еколого-ресурсних та еколого-техногенних загроз національній безпеці України. 2-ге вид., допов. Київ: НІСД, 2011. 32 с.
7. Водний кодекс України: Закон України від 06 червня 1995 р. № 213/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 24. Ст. 189.
8. Водна стратегія України на період до 2025 року (наукові основи). Київ : НААН України, Інститут водних проблем і меліорації, 2015. 46 с.
9. Звітні матеріали Державного агентства водних ресурсів України. URL : <http://davr.gov.ua/> (дата звернення: 18.09.2022).
10. Кобеньок Г.В., Закорко О.П., Марушевський Г.Б. Збереження біорізноманіття, створення екомережі та інтегроване управління річковими

басейнами: Посібник для вчителів і громадських природоохоронних організацій. Київ: Wetlands International Black Sea Program, 2008. 200 с.

11. Аналітичний огляд стану водних ресурсів у вересні 2022 року URL : <https://www.davr.gov.ua/news/analitichnij-oglyad-stanu-vodnih-resursiv-u-veresni-2022-roku> (дата звернення 12.11.2022).

12. Судук О. Ю. Вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку системи управління водогосподарським комплексом: зб. наук. праць / за ред. М. І. Зверькова та ін. Одеса: Одеський національний економічний університет. 2015. Вип. 1. №56. 268–275 с.

13. Хвесик М. А. Головинський І.Л., Яроцька О.В. Продуктивність водоресурсних джерел України: теорія і практика. Київ, 2007. 412 с.

14. Екологічна складова національної безпеки: основні показники і шляхи їх досягнення. Аналітична доповідь НІСД. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1407/> (дата звернення: 18.10.2022).

15. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

16. Приходченко Л. Технології державного управління: ефективність розроблення та застосування. *Вісник державної служби України*. 2009. № 4. С. 34–39.

17. Червякова О.В. Нова парадигма орієнтирів публічного управління. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 1. С. 171–175.

18. Управління водними ресурсами за європейськими правилами. URL: <https://zt.20minut.ua/eurointegration/upravlinnya-vodnimi-resursami-za-evropeyskimi-pravilami-10670471.html> (дата звернення: 8.09.2022).

19. Лазор О. Я., Михайлишин Л. І. Місцеве управління: понятійно-категоріальний апарат. *Демократичне врядування*. 2009. Вип. 3. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik3/fail/+Lazor.pdf (дата звернення: 23.10.2022).

20. Лозанський В. Правове забезпечення екологічного управління в Україні та перспективи його покращення. *Право України*. 2007. № 9. С. 79–81.

21. Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення: Закон України від 10.01.2002 № 2918-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 16. Ст. 112.

22. Юридична енциклопедія: у 6 т. / Київ: Укр. енциклопедія, 2001. Т. 3. 792 с.

23. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 № 4004-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 27. Ст. 218.

24. Про затвердження Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2029 року: Закон України від 24.07.2022 № 4836-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 17. Ст. 146.

25. Про Загальнодержавну цільову соціальну програму «Питна вода України» на 2022–2026 роки: Закон України від 15.02.2022 № 5723. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/219438.html> (дата звернення 14.11.2022)

26. Сташук В.А. Еколого-економічні основи басейнового управління водними ресурсами: монографія. Дніпропетровськ: Зоря, 2006. 480 с.

27. Хвесик М.А., Яроцька О.В. Управління водними ресурсами України: монографія. Київ: РВПС України НАНУ, 2004. 53 с.

28. Теорія та історія державного управління: навч. посіб. [Г. С. Одінцева, В. Б. Дзюндзюк, Н. М. Мельтюхова та ін.] ; за заг. ред. д.е.н., проф. О. Ю. Амосова, к.е.н., доц. Н. М. Мельтюхової. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. Х.: Вид-во ХарPI НАДУ “Магістр”, 2012. 252

29. Водна рамкова директива 2000/60/ЄС: основні терміни та їх визначення. Київ: Державний департамент з питань адаптації законодавства Міністерства юстиції України, 2006. 244 с.

30. Голян В.А. Інституціональне середовище водокористування: сучасний стан та механізми вдосконалення: монографія. Луцьк: Твердиня, 2009. 592 с.

31. Кулько А. В. Інтегроване управління водними ресурсами міжнародних водотоків: проблеми та перспективи механізмів міжнародно-правової регламентації // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2013. – № 4. – С. 107 – 112.

32. Іванова Т.В. Державне управління сталим екологічним розвитком України та її регіонів у системі раціонального природокористування: теорія, методологія, перспективні напрями: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2011. 400 с.

33. Екологічні основи управління водними ресурсами : навч. посіб. / А.І. Томільцева, А.В. Яцик, В.Б. Мокін та ін. – К. : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 200 с.

34. Біль М. М., Третяк Г. С., Крайник О. П. Механізм державного управління туристичною галуззю (регіональний аспект): наук. розробка. Київ: НАДУ, 2009. 40 с.

35. Яцик А.В., Хорев В.М. Водне господарство в Країні: монографія. Київ: Генеза, 2000. 456 с.

36. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19> (дата звернення: 8.08.2022).

37. Сазонець І. Л., Покуль О. В. Басейнове управління як ефективний державний метод забезпечення раціонального використання водних ресурсів підприємствами України. Вісник соціально-економічних досліджень. Одеса, 2015. Вип. 3. С. 198–205.

38. Управління довкіллям та інтеграція екологічної політики до інших галузевих політик: короткий опис Директив ЄС та графіку їх впровадження. Київ: Європейський Союз, 2014. URL: <http://www.if.gov.ua/files/uploads/%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D1%96%D0%BB%D0%BB%D1%8F%D0%BC%20%D1%82%D0%>

[B0%20%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%BE%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%96%D0%BD%D1%88%D0%B8%D1%85%20%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA.pdf](#) (дата звернення: 23.09.2022).

39. Климчик О. М., Багмет А. П. Картографічне відображення положень водної політики ЄС із використанням ГІС-технологій. Вода: проблеми та шляхи вирішення: матеріали наук.-практ. конф. з між нар. участю. Житомир: ЕЦ «Укрекобіокон», 2010. С. 147–151.

40. Ромащенко М. І., Михайлов Ю. О., Лютницький С. М., Даниленко Ю. Ю. Удосконалення інтегрованого управління водними ресурсами України за басейновим принципом. Меліорація і водне господарство. 2011. № 99. С. 169–178.

41. Децентралізація та ефективне місцеве самоврядування: навч. посіб. для посадовців органів влади та фахівців з розвитку місцевого самоврядування. Київ: ПРООН/МПВСР, 2016. 269 с.

42. Безсонний В.П. Аналіз світового та вітчизняного досвіду впровадження інтегрованого управління водними ресурсами / В. П. Безсонний, О. В. Третяк // Проблеми водопостачання, водовідведення та гідравліки : наук.-техн. зб. / Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт. ; гол. ред. О. Я. Олійник. – Київ : КНУБА, 2016. – Вип. 27. – С. 15-24.

43. Даус М. Є., Отченаш Н. Д. Гідроекологічні основи водного господарства, раціональне використання та охорона водних ресурсів: конспект лекцій. Одеса, 2018. 193с.